

Ludwig van Beethoven

SYMFONIE Č. 1 C dur, op. 21

- I. Adagio molto. Allegro con brio
- II. Andante cantabile con moto
- III. Menuetto. Allegro molto e vivace
- IV. Adagio. Allegro molto e vivace

SYMFONIE Č. 8 F dur, op. 93

- I. Allegro vivace e con brio
- II. Allegretto scherzando
- III. Tempo di menuetto
- IV. Allegro vivace

ČESKÁ FILHARMONIE ŘÍDÍ PAUL KLECKI

Náčrtky k první Beethovenově symfonii pocházejí už z roku 1791, kdy skladateli bylo 21 let, ale dokončena byla až v roce 1797. To už měl za sebou 15 číslovaných opusů, mezi nimi dva klavírní koncerty, dvě kantáty, několik cyklů klavírních variací, v nichž se vytrvale cvičil, řadu komorních skladeb a písní. Některé z těchto přípravných kompozic vynikly umělecky vysoko nad dobový průměr a přinesly pozoruhodně nový obsah. Připomeňme si jen houslové sonáty, tria a klavírní sonátu c moll, zvanou Patetická.

I když I. symfonie vyrůstá z Haydna a Mozarta, nevystupuje v ní Beethoven jako jejich napodobitel nebo plachý žák. Na mnoha místech dívá se na nás z této radostně mladé a temperamentní hudby soustředěná tvář třicetiletého muže, dychtivě vdechujícího bouřlivý rytmus doby a učícího se rozumět jejím převratným ideám. V hlavním tématu první věty symfonie shledáme například melodickou obměnu prvního tématu Mozartovy „Jupiterské“ symfonie; podíváme-li se ale na Beethovenovu myšlenku pozorněji, bude nám jasné, že je už z ducha fanfárových témat hudby skladatelů francouzské revoluce. Nepřekvapí nás potom, že obdoba s tématem jedné Kreutzerovy předehry je tu velmi nápadná.

Prvá věta symfonie (Allegro con brio) začíná dvanáctitaktovou pomalou předehrou, otevřenou krajně překvapivě napětím dominantního septakordu z F dur. Jaká odvaha to byla, tehdy takto začít! Stojí také za povšimnutí, s jakým na tu dobu odvážným osamostatněním uvádí Beethoven v I. symfonii dřevěné dechové nástroje. Druhá věta (Andante cantabile) je

posmutnělá ekloga, pastorální skladba s ohlasy venkova, velmi zajímavá zvláštním rytmickým rozčleněním zpěvné hlavní myšlenky, již tvoří nezvyklá sedmitaktová perioda. Fugovaný začátek Andante připomíná Mozarta. Třetí věta má sice zcela pravidelnou formu menuetu, ale výraz jde vysoko nad konvenční náplň staré tendenční formy a předpovídá budoucí beethovenová scherza. Zvláště Trio s akordy dřevěných dechových nástrojů a vzrušenými figuracemi smyčců bylo na svou dobu velmi pokrokové. Symfonii uzavírá haydnovsky veselé finále (Allegro molto e vivace), napsané z radostné nálady a životní pohody.

Symfonie byla prvně provedena s velikým úspěchem na prvním samostatném Beethovenově koncertu ve vídeňském Dvorním divadle 2. dubna 1800. Řídil ji podle Beethovenova přání jeho významný přítel Pavel Vranický, český hudebník, žijící ve Vídni, jeden z nejlepších dirigentů té doby.

VIII. symfonii F dur psal Beethoven současně se symfonií VII., ačkoliv ji dokončil o pět měsíců později v říjnu 1812. Proto také zůstala VIII. symfonie v podstatě na stejné obsahové půdě jako symfonie VII., jen s tím rozdílem, že radost a pohoda jsou tu vyjádřeny komorněji, s čírostí a jistou důvěrností, jak se dříve Beethoven v symfonické tvorbě neprojevoval.

Již to, že komponoval obě symfonie takřka současně (1811—12), ukazuje, jak byl tehdy vnitřně klidný a soustředěný. Uvědomíme-li si ale, čím vším na něj znovu dolehl v tak mnohém ohledu významný rok 1812, nevyjdeme z údivu, jak jasnou a šťastnou hudební řečí na to Beethoven odpovídal.

Byla-li VII. symfonie výhradně hudebním vyjádřením kolektivní radosti (takové představy se vnucují, posloucháme-li jasnou, přehlednou melodiku a vysloveně

taneční a pochodové rytmy této hudby), je VIII. symfonie projevem radosti ztišené, dovnitř pohroužené, i když to není radost individualisticky pojatá. I zde převládá vliv nových dobových tanců. S laskavým humorem je tu zachyceno zátiší života prostých městských lidí, s nimiž se Beethoven rád stýkal. Sám charakterizoval VII. symfonii „Im Tempel der Natur“ (v chrámu přírody), VIII. symfonii „Im Tempel der Menschen“ (v chrámu lidí). Je nesporné, že zde šlo tedy o návrat do společenského života.

Po jasné, duchaplné, svěží, noblesní a hřejivé první větě (Allegro vivace e con brio) přijde zajímavé Allegretto scherzando, kouzelně humorná drobnůstka, k níž prý byl Beethoven inspirován Mälzelovým metronomem. Ozývá se tu snad jako ohlas pobytu v Čechách melodie naší lidové písně „Když jsem já ty koně pásal“ (partie „dřímno, dřímno, dřímotička“). Jako třetí věta je zařazen zpěvný a noblesní menuet, přesto, že Beethoven tuto formu už od II. symfonie přeměnil ve scherzo. Zvláště krásné je Trio menuetu s roztouženým sólem lesních rohů a klarinetů. Finále (Allegro vivace) energicky rozehrává skladatelovu fantazii nejpestřejšími barvami.

VIII. symfonie byla prvně provedena až 27. února 1814, tedy už v době, kdy se úplně hluchý mistr loučil s možností veřejného klavíristického vystupování a kdy sbíral síly ke své poslední a vrcholné tvůrčí periodě.

Paul Klecki (nar. roku 1900 v Lodži) začal svou uměleckou dráhu po studiích ve Varšavě nejprve v Berlíně, a to zprvu jako skladatel (jeho kompozice byly, žel, za druhé světové války zničeny). Současně se začal věnovat dráze dirigentské a brzy úspěšně vystoupil s nejlepšími evropskými orchestry (Orchestre National Paříž, Royal Philharmonic Orchestra London, Philharmonia Orchestra London, Orchestre milánské Scaly, Orchestre Concertgebouw Amsterdam). V roce 1946 byl pozván Toscaninim k řízení zahajovacího koncertu u příležitosti znovuoctvení milánské Scaly. Následovala řada gramofonových nahrávek pro společnost Columbia a velké turné po střední a jižní Americe. Delší dobu působil též v USA (u Filadelfského symfonického orchestru a jako hudební ředitel Symfonického orchestru v Dallasu). Po odchodu E. Ansermeta převzal vedení Orchestre de La Suisse Romande v Ženevě. V roce 1966 byl Supraphonem pozván k nahrávce všech Beethovenových symfonií.

Hudební režie dr. Eduard Herzog

Zvuková režie František Burda

Technická spolupráce ing. Erich Kunze (č. 1)

a Václav Roubal (č. 8)

Nahráno ve dnech 7.—12. 1. 1968 (č. 1) a 21. 2. 1968 (č. 8) ve studiu pražského Domu umělců.

© Jaroslav Šeda, CSc 1979

Cover front photo © Oto Dlabola 1979

Cover back photo © Bohumil Beníček 1979

Cover design © Pavel Hrach 1979

Odpovědný redaktor obalu Miloš Pokora

Tisk Severografia Děčín

SUPRAPHON
STEREO
1110 0468 G